



Basiskennis voor SCHRIJVERS over PUBLICEREN en AUTEURSRECHT

Open Access tot kennis

Met de toenemende digitalisering zijn nieuwe manieren mogelijk om onderzoek met anderen te delen. Met name in de universitaire wereld heeft dat geleid tot een herbezinning op de rol van wetenschappelijk publiceren. Alle Nederlandse hogescholen en universiteiten (en zeer veel buitenlandse universiteiten) hebben inmiddels de Berlin Declaration ondertekend. Een verklaring waarin ze het basisprincipe van Open Access (OA) onderschrijven:

Wetenschappelijke publicaties moeten, zeker als ze gefinancierd zijn met publieke middelen, kosteloos en snel toegankelijk zijn voor iedereen met een internetverbinding. Deze vrije toegankelijkheid zorgt voor een groter publieksbereik en versterkt de kenniscirculatie.

Veel onderzoekers zien het nut van Open Access in. Maar weten niet precies wat zij daarvoor moeten doen.

De eerste stap voor het toegankelijk maken van onderzoeksresultaten is het zorgvuldig omgaan met uw rechten als auteur.

Voor een medewerker binnen het hbo geldt dat het auteursrecht van zijn of haar werk dat is gemaakt in het kader van zijn/haar aanstelling, berust bij de instelling. Dit is afgesproken in de CAO-HBO artikel E7 op basis van artikel 7 van de Auteurswet.

De instelling is daarmee auteursrechthebbende. Dit is bij weinig medewerkers bekend, waardoor in de praktijk wordt gehandeld alsof het auteursrecht ligt bij de maker(s).

Behoud uw auteursrecht

Wanneer u auteursrechthebbende bent, bent u niet verplicht om al uw rechten als auteur aan een uitgever over te dragen. Met de Copyright Toolbox (www.copyrighttoolbox.surf.nl) kunt u veranderingen aanbrengen in de uitgeoefene overeenkomst van uw uitgever. Of gebruik anders de 'Licentie tot publiceren'. Zorg er in ieder geval voor dat u het recht heeft om de postprint op uw eigen website te publiceren of – liever nog – op te laten nemen in de repository van uw instelling of vakgroep.

Er zijn diverse manieren om publicaties open toegankelijk te maken.

- Publiceren in Open Access repositories
- Publiceren in Open Access journals

Publiceren in Open Access repositories

Plaats uw artikel in een digitaal Open Access-archief ('repository'), dat beheerd wordt door uw instelling. U kunt bij uw repository-beheerder informeren hoe dat in zijn werk gaat. Met toestemming van uw uitgever kunt u de postprint van uw artikel in de repository plaatsen (de in het tijdschrift gepubliceerde versie na het peer reviewproces) en anders de preprint.

Materiaal dat in de lokale repository wordt opgeslagen, wordt toegankelijk gemaakt via de HBO Kennisbank (www.hbo-kennisbank.nl). Wanneer het een publicatie van een lectoraat betreft komt het **automatisch op www.lectoren.nl**.

Op lectoren.nl worden de publicaties automatisch opgenomen bij uw profiel en bij het profiel van uw kenniskring. Bijkomend voordeel is dat deze publicaties dan ook duurzaam worden opgeslagen in het e-Depot (het digitale archief) van de Koninklijke Bibliotheek.

Google vindt materiaal via de HBO Kennisbank en lectoren.nl ook makkelijker dan via een individuele website.

De Nederlandse universiteiten maken hun repositories centraal toegankelijk via NARCIS (www.narcis.nl).

Licentie tot Publiceren

Voor onderzoekers is het van belang om te publiceren in een (wetenschappelijk erkend) gerenommeerd vaktijdschrift. Het is mogelijk om een artikel zowel in een dergelijk tijdschrift te publiceren als om het vrij beschikbaar te stellen via een Open Access repository.

Als auteursrechthebbende kunt u zelf bepalen wie u welke rechten geeft. U kunt met uw uitgever een licentie afsluiten dat de uitgever alle rechten krijgt die nodig zijn voor publicatie. In deze licentie kan worden overeengekomen dat het artikel ook openbaar wordt gemaakt via een Open Access repository (direct of uiterlijk na zes maanden). U kunt hiervoor gebruik maken van de **Licentie tot Publiceren**. Steeds meer uitgevers gaan hiermee akkoord.

Ook als een uitgever vast houdt aan de overdracht van auteursrecht, is het vaak wel toegestaan om het artikel, of de auteursversie (zonder opmaak van de uitgever) beschikbaar te stellen via een repository. Het aantal uitgevers dat hiermee akkoord gaat neemt toe.

Publiceren in Open Access journals

Lever uw werk aan bij een Open Access-tijdschrift. De [Directory of Open Access Journals](http://www.doaj.org) (www.doaj.org) geeft een overzicht van meer dan 6000 tijdschriften met kwaliteitscontrole ('peer-reviewed'). Elke maand weer verschijnen er nieuwe tijdschriften online.

Het aantal digitale Open Access tijdschriften neemt toe en dus ook de mogelijkheden om daarin te publiceren.

Er wordt ook vaker geëxperimenteerd met hybride modellen: digitale tijdschriften waarin naast 'gewone' artikelen ook Open Access artikelen zijn opgenomen. Meer en meer uitgevers bieden deze mogelijkheid aan: BioMed Central, Springer Open, Wiley Open Access, etc.

De website [SHERPA RoMEO](http://SHERPA.RoMEO) biedt informatie over het beleid van een groot aantal uitgevers op het gebied van auteursrecht en Open Access.



Wie is auteursrechthebbende?

Voor een **medewerker** binnen het hbo geldt dat het auteursrecht van zijn of haar werk dat is gemaakt in het kader van zijn/haar aanstelling, berust bij de instelling. Dit is afgesproken in de CAO-HBO artikel E7 op basis van artikel 7 van de Auteurswet.

De instelling is daarmee auteursrechthebbende. Dit is bij weinig medewerkers bekend, waardoor in de praktijk wordt gehandeld alsof het auteursrecht ligt bij de maker(s).

Naarmate de onderzoeksfunctie van de hogescholen belangrijker wordt, wordt het urgenter om hierop beleid te ontwikkelen.

Studenten beschikken altijd over het auteursrecht van de scripties die zij schrijven.

Wat is auteursrecht?

Auteursrecht kent twee aspecten:

Persoonlijkheidsrechten

De maker kan zich verzetten tegen openbaarmaking zonder naamsvermelding, tegen naamswijzingen van zijn werk of ingrijpende aanpassingen die zijn goede naam kunnen aantasten. Deze rechten kunnen niet worden overgedragen. Wel kan de maker er afstand van doen.

Exploitatieright

Recht om een werk openbaar te maken:

Op de één of andere manier ter kennisneming van het publiek brengen van een werk: uitgeven op papier, uitlenen, presenteren in het openbaar, digitaal toegankelijk maken: opslaan op pc of (open of besloten) netwerk of versturen via email.

Recht om een werk te verveelvoudigen:

Vervaardigen van exemplaren waarin het werk is vastgelegd: drukken, fotokopiëren, scannen, uploaden, bewerken of aanpassen, vertalen, opslag in elektronisch geheugen en opnemen in een digitale databank (repository).

Welke afspraken maakt u met uw uitgever/instelling?

U kunt uw auteursrecht ofwel licentiëren of overdragen. Daaraan kunt u als auteursrechthebbende voorwaarden stellen, bijvoorbeeld 'alleen voor dit tijdschrift', of 'alleen voor papieren uitgaven', of 'alleen in de Nederlandse taal', of 'ik wil het zelf ook kunnen verspreiden op papier en elektronisch', of 'mijn instelling/werkgever mag het plaatsen in een repository'.

Als auteursrechthebbende kunt u verschillende (schriftelijke) overeenkomsten met uitgevers sluiten:

- U geeft de uitgever een *niet-exclusieve* licentie op uw materiaal. U draagt uw auteursrecht dan niet over, maar spreekt heel specifiek af wat de uitgever met uw materiaal mag doen (bv alleen uitgeven op papier). Niet-exclusief: voor dezelfde exploitatievorm kunt u ook anderen een licentie geven.
- U geeft de uitgever een *exclusieve* licentie. Ook nu draagt u uw auteursrecht niet over, maar spreekt precies af wat de uitgever met uw materiaal mag doen (bv beperkt tot één exploitatievorm of ruim: alle mogelijke exploitatievormen). Exclusief: deze uitgever is de enige die uw materiaal op de afgesproken manier mag exploiteren.
- U draagt het auteursrecht volledig over aan de uitgever. Dit heeft niet de voorkeur omdat de uitgever dan alles mag doen met uw werk.

Meer hierover vindt u op www.surf.nl/auteursrechten onder Landschap > Relaties > Auteur-Uitgever.

U kunt ook gebruik maken van een **Creative Commons** licentie.

Met een keuze uit zes beschikbare standaardlicenties bepaalt de auteursrechthebbende in welke mate zijn of haar werk verder verspreid mag worden, en onder welke voorwaarden dit mag.



Handige websites

- www.surf.nl/auteursrecht biedt antwoorden op veelgestelde vragen over auteursrechten in het hoger onderwijs en praktische hulpmiddelen.
- www.copyrighttoolbox.surf.nl helpt auteurs een eigen licentie op te stellen
- www.creativecommons.nl geeft de verschillende creative commons gebruiksvoorwaarden
- www.sherpa.ac.uk/romeo toont het beleid van uitgevers m.b.t. Open Access
- www.iusmentis.com is een deskundig weblog over o.a. auteurs- en octrooirecht
- www.openaccess.nl is de nationale website over Open Access voor onderzoekers in het Nederlands hoger onderwijs
- www.hbo-kennisbank.nl is de centrale toegangspoort tot publicaties, onderzoeken, presentaties van docenten en lectoren en scripties van studenten
- www.narcis.nl biedt toegang tot wetenschappelijke informatie in Nederland.



Deze informatie verschijnt onder de Creative Commons licentie Naamsvermelding 3.0 Nederland.
<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/nl/>

